

Ezen jelenetben, a király és udvara mély gyászban lép fel, a királyné ravatala előtt. Mint fejedelem igazságát akar szolgáltatni, de akkor hozzák elő a Tisza árjaiból kifogott Melindát, Bánk bán nejét, s a király az ártatlan nő holttestére tekintve elismerni kényszerült, hogy a cselszövő királynéra Isten hozá meg ítéletét.

Pestről a középponti Kárpátok felé és vissza.

(Folytatás.)

II. Szakal, aug. 22. 1860. Szép napra virradtunk! Ez minden utazónak ohajtása. Reám és azon kis családra nézve, melyhez mint utitárs csatlakoztam, kétszeresen kellemes köszöntés volt; mert, hol vaspályán, vagy gőzhajón nem lehet utazni: ott a kerékrázás kellemetlenségeit a jó ülés enyhítheti ugyan; de a kellemes idő és a társalgás élvezi felejtetik is. Tanulságossá egyébiránt még válhatik az utazás, ha a társaság célja egy, vagyis, ha egy szív, egy lélek lelkesíti az egész társaságot.

Váczról tehát kiérve ama tekervényes hegyi utra jutánk, mely *Katalin, Szende és Rétság* felé visz, s mely Vác völgyét festőinek sőt tündérinek mutatá. A két Dunaág között fekvő Sz. Endre sziget, és a hegyek lejtői fölött úszó ködök, midőn a nap első sugarai elől mintegy elszegyenülve páraságukon, eltűnedeznek — sajátságos tünemények a fővárosiak előtt; mert ily élvezethez a szűk látkörű udvarok és utcák nagy falai között soha sem jutnak. Hegy és völgy nyájasan ölelkeznek erre, erdők, gyümölcsösök és rétek smaragdzöldje jótékonyan hat a szemre, míg balra *Nógrád* várának romjai érdekes meglepetést szereznek. E vár egy völgy közepén emelkedő magaslaton látszik lenni, mely egy egész megyének nevet adván, hajdanában iránytű gyanánt szolgált az egész vidéknek. Béla névtelen jegyzője szerint ez őscink bejövetelekor létezett már, minek tudása az utast az őshajdanba ringatja vissza s a mulandóságra figyelmezteti, melynek mind a dicső kor, mind a viszontagságok ki vannak téve. — Rétságon egy kissé megpihenvén, másodszor is jól esett — mint utasoknak — a reggeli. Itt kath. plebánián és pósthivatalon kívül semmi nevezetességgel nem találkozánk. Innét elindulva Vadkert, és sz. Lőrincz felé gyönyörű rétek és hullámzó szántóföldek mellett elhaladván, *Balassagyarmatra* jutánk. Ez csinos építkezésű és kies fekvésű város. Épen országos vásár levén, nagy sűrűlödés és élénkség vala benne észrevehető. Épületeinek díszje a megyeház és az angolszűzek lánynöveldeje. Hajdani erős várának, melyben a vitéz Balassák oly sokszor tőnek hősiségükről bizonyosságot, romjai alig észrevehetőek.

Ezután *Hugyagon* s az *Ipoly* fölötti hidon át *Pethő, Halászi* és *Ludányra* vitt utunk, hol a Gyürky család csinos kertje ad egy kis költői színt az aratás után prózaivá lett lapálynak. Mig végre *Szakal* felé ismét hegyek emelkednek, melyek völgyeiben ismét sűrűbben láthatók helységek. *Raros* vagy *Palotás*-hegye tövén fekszik *Szakal*. Kath. temploma egy dombon áll, körülete temető, honét a nap végső sugarai nem egy helység tornyát világíták meg. Alatta a vendéglő éji szállásra híja az utast, hol estebédünkhöz *mulyadi* ásványos vízzel, mely közelében van, kínáltak meg, mely zavarossága dacára jóízű volt. Vastartalmúnak látszott lenni. A helység több csinosabb épülete közbirtokosaira sejdített.

III. *Tornalya*, aug. 22. 1860. Szakalt, mely semmi érdekést nem nyújtott, korán elhagytuk. A nyári korány a völgyeket még bájlóbbá varázsolá. A reggeli lég fölvidítja a kedélyt s a termékeny szántóföldekkel, és rétekkel szegélyezett uton átrobogva csakhamar *Losonc*-ra voltunk. *Losonc* az utolsó évtizedben sokkal többször fordult meg a hírlapok s könyvek hasábjain, mintsem hogy annak leírása unalmat ne szerezne. Azonban mit róla olvastunk, azt saját szememmel igazolva találtam. Ifjonez, vidám külseje csinosassággal páros. Reformatus új góthmodoru egyháza szép, de föltűnő egyszerűségű, minthogy a góthépítkezések földiséje, a faragványok s szent szobrok hiánya nagyon érezhető; kath. temploma tiszta, de kevésbé arányos. Rövid ittmulatás után — mert hisz célunktól még messzire valánk, tovább folytatók utunkat. — *Pusztaszalatán* egy csinos szeszgyári épületnek külseje, czélszerű belrendezését, és elég nagy üzletét gyaníttatja. Balra a sötét erdős hegyeken *Gács* vára fehérlik. *Pinczen* a *Károlyi* család kastélya és kis angol kertje mosolygott a mellette elhaladó utasra. *Osgyán*, mi már *Gömör*-be esik, b. *Luzsinszky* lakát vevők észre, nem is sejdítve, hogy itt a protestáns muzsáknak *Bakos* család alapította

tanyája volt hajdanában. Ezután egy bércz áll előttünk. Kigyózó utja és a mérsékelt lejtőség miatt nem is lehet magasságát észrevenni, de kedves kilátást enged *Ipoly* nyájas völgyébe. Ezentúl egyszerre *Rimaszombat* fényes tornyai bukkannak elénk egy szép völgy mentében. Itt ebéd közt el lőn határozva, hogy *Aggtelek* világhírre érdemes barlangját megtekintendjük. S azért csak a vendéglő melletti kertet, mely legujabban a „legnagyobb magyar“ tiszteletére kereszteltetett, s hová *Rimaszombat* szépei, s nagyja s apraja sétálni jár, a gyönyörű zöld elevenfalak mentében hazafias tettekről álmodozandók — megtekintvén csakhamar bucsut vevénk *Rimaszombattól*, és szép erdőkön s több helységen át *Tornalyára* érünk, hol megtudók, hogy *Aggteleknek*, mely 2 év előtt leégett, sem ideiglenes vendéglőjében, sem pedig az épülőfélben levőben éji szállást nem kapunk. Azért tehát *Torna'yán* ütők föl éji sátorunkat. E városka postaállomás, s hajdanában a híres *Tornalyai* család birtoka volt. Utolsó nőivadéka a *Hevesy* családba olvadt. Szerény lakuk körül szép gyümölcsös kert terül el, melyben a család néhány tagjának hamvait emlékekkel jelölék s virágágyakkal keríték. A földek igen termékenyek levén, egy két szolgabírói hivatalnokon kívül mind gazdasággal foglalkoznak a derék magyar lakosok.

IV. *Jolsva*, aug. 23. 1860. Ma reggeli szürkületkor mindnyájan talpon voltunk, s váci lovainkkal *Tornalyáról* két óra alatt az igénytelen *Aggtelek*-en termettünk. Utunk a *Csellény* nevű gyönyörű bükkös és cserligeten vitt keresztül, melynek sűrűsödő lombjain át több keresztvölgybe pillantánk, melyek fellegekkel, és köddel valának telve. Ezeknek különböző alakjaik nem kevésbé kecsgetők és csalékonyak, mint az 1000 mérföld kiterjedésű alföld délibáhos képei. Végre a nap mindezeket fölül emelkedék, s mint a mesés lidérczek: úgy tűnedeztek e sajátságos tünderei hegyek és berkeknek. Csak szép élvezet, gondolok magunkban, a hajnal észlelése, pedig hányan alusznak azt át épen a miveltebb osztályból, kik éjből napot, s naphól éjt szeretnek csinálni. És ezen ferdeség nem korholásra méltó? — Mi e szemrehányásoktólélet másokra bízva, folytatjuk leírásunkat. Egy kis jó reggeli után — mert hisz ily erősítő szükségesnek véltünk nagy vállalatunkhoz — *Vass Lajos* vezető urammal a szükséges intézkedéseket megtévén, sejtelmes érdekltséggel közeledénk a *Baradla* hegy sziklafalazatához, mely mintegy homlokzatot képezvén — *Bartholomaeides*, *Gömör vármegye* jeles leírójának véleménye szerint is — csakugyan földindulás által válhatott el a többi hegységtől. E homlokzat közepén van a barlangbai 5½ láb magas és 1½ láb széles nyílásu bemenet. Vastrácsolatu ajtaja megnyílt, s mi földalatti kalandozásokra fölkészülve, s égő fáklyát vagy gyertyát kezünkbe véve, nemével a borzadálynak lépénk e földalatti s előttünk épen azért rejtélyes világba. Mi a borzadályt mérséklé, az a nagyobb társaság s ruházataink, de főkép a nők vala, melynek sajátságossága a krinolinok hiányából eredett. Mintegy 10—15 ölnyre e pinczeszerű lejtőn haladva a *kéményhez* érünk, mikép a barlang első szűk magas ürét nevezik. Azután mindinkább tágult a barlang, mi a *barlang pitvarának* mondatik, melyhez közel a *csontház* nevű ág esik, mely régente *Mauzoleum* nevet viselt; minthogy itt hajdanában *csonthalmokat* találtak, monda szerint a tatárok elől menekülők, vagy mások szerint a dögmirigyben elhaltaknak tetemei voltak. Ide azonban időkimélésből be nem lépünk.

Most csakhamar egy patakhömpölygés okozta susogás zavarja meg a csendet, mely a falu közbirtokosaitól (vagy mástól?) *Acheron* nevet kapott. Ezután egy sziklahalmazon akad meg szemünk, melyek falomladványokhoz hasonló darabokból áll s azért *Palmyra omladványainak* kereszteltettek. Nemsokára az *Ország táblája* mellett elhaladván az *Acheron* bal partjára egy ingó fahid vezet át, hol egy szikla tövében a királykut legjobbizú, kristálytiszta, és jéghidegségű vizével enyhítők eddigi fáradságunkat. A jobb partra visszamenvén — mert hisz bal partját mészkősziklaboltozatok képezik — a csepegő kövek már sajátságos csoportjai mutatkoznak — melyek *zsidó* vagy *Mózes oltára* név alatt ismeretesek. Ezután következik a *függöny*, a sz. *Háromság oszlopa*, a nagy templom, s ebben a nagy oltár.

Innét balra a *denevérbárlang* terül el, melyet mellőzve, az ennél érdekesebb kis templom, a pápa koronája, *Szűz Mária* a kisdédéli szobrához, és sz. *István* tornyához értünk. — Kár! hogy ezen cseppköalakok a fáklya füstjétől már mind megbarnultak. A képződés azonban még folyvást tartván, ezekre a barlang kupjáró

még mindig csepeg a mézvíz s így ez alakok nedvesek levén, a bronzírozás színét játszzák.

Ismét egy jókora patakka találkozzunk, mely a barlang bal ágából az ugynevezett *paradicsomból* tör elő. Neve Styx. E két név eszmelánczolata föltűnő. Paradicsom és Styx! Vajjon nem figyelmeztetés akar-e ez lenni, hogy a régiek paradicsoma az alvilággal lánczolatban volt? vagy hogy a paradicsomot elhagyván, az emberi nem a világ sötét tömkelegébe jutott? — Vagy tán a mythologiai Styx vízének hidegségére akar célzás lenni, melynél-fogva az abból ivó ember meghal, a vas és ércz fölemésztetik, és a belémártott edény azonnal szétreped? Legyen bár célzás vagy nem, annyi igaz, hogy e patak vize hideg ugyan, de mégis iható, s 2—3 lábnyi mély, sége és 3—4 láb szélessége dacára az átlátszó-ságig tiszta, s benne, valamint a barlang többi részeiben is, semmi állat vagy növény nem található. A két sárgás halvány béka, melyet megpillantánk, s melyek előlünk rejtekeikbe vonulának, kivételnek látszik, vagy a vezető állítása kétes. Azonban vörös vérgye (Proteus angvinus, Grottenolm) létezéséről mitsem tudnak, mint az az adelsbergi patakban található.

De honnét e tömérdek víz? — Nem tagadható ugyan, hogy e barlangban források léteznek, de bizonyos az is, hogy a fölvilági záporok után e patakok a hegy különböző helyein létező, mintegy 25 nyíláson annyi vizet kapnak, hogy kiáradván, a nem nagyobb tartósságra számító deszkahidakat elviszik, a partra homokot hordanak, agyagos partrészeit fölázttatják, s ha ünnepélyek vagy tánczok tartatnak, mint tartatni szoktak, mi a f. é. júl. 25-én is megtörtént — akkor a mulatókat is e barlangból kiüzi.

Tovább haladván a *Nádorutcán* keresztül a *nepomuki sz. János szobor*, innét pedig a *kis terem*-mé táguló részbe, azután a virágos ágyakhoz hasonló *virágos kertbe*, végre a *kerékvágás*-ba jutánk, mely mindig kemény agyagalapon mintegy 20—30 ölnyi távolságra látható. Néhány lépésnyire a legpompásb cseppkő-csoportozat áll ismét előttünk, mely *kir. trónhoz* hasonlít. Egy lapos gúlaalakon következő fölirást olvashatod:

Joseph Vs ArChIDVX AVstrlae
Regni HVngariae PaLatInVs
Pater Patriae
Has Latebras sVbterranel antri BaraDLa
VIDI.

mely chronostihonból 1806 dik év kerül ki, midőn t. i. József nádor azt megtekintette.

Innét sz. *Mihály főangyal* alakja ötlik szemünkbe.

Utána gr. Reviczky volt k. kancellár emlékére figyelmeztetett a vezető, mely következő bevéssett fölirást tartalmaz:

ÜDVöz Légy Drága királyVnk jobbja
ReVIsnyel gróf ReVICzky
Hazánk CsiLaga és DIsze.

mely 1825-dik évre mutat.

Estei Ferdinánd főhg is megtekinté e barlang ritkaságait. Em-lékeül szolgál következő fölirat:

FerDinanDVs PrInCeps RegIVs InVICtVs Heros HVngarVs (tán Is) BaraDLae
oVantlbVs hospes gratVs optatVs VIVat:

Mi 1816-ra (tán 11) mutat.

Még e következő fölirat olvasható a gyémánthegy közelében:

SpeLVnCa BaraDLa sVo qVoqVe LItat senforI Iosepho ALMássiI.

Mi 1825-dik évet jelent.

Végre dicső emlékü apostoli királyunk V. Ferdinánd, mint koronaherczeg, incognito szintén meglátogató e természeti ritkaságunkat — egy helyre sajátkezűleg e szavakat jegyzé: „Ferdinandus coronae Princeps.“

Legujabban pedig értesültünk, hogy hazánk nemesszivü fia Reményi Ede is meglátogató és tiszteletére egy részlete a barlangnak lőn szentelve.

Azután a *nagy terembe* lépünk. Azt vélnéd, nyájas olvasó, hogy a művészet s emberi akarat rendezé e cseppkő-oszlopsorokat, melyek a barlang kúpjától alapjáig és viszont képződnek, s egyenlő távolságban egyiptomi vagy mór oszlopminákat utánóznak. Ezek között, valamint a *kis teremben* is gyakran, mint említők, tánczmulatságokra gyülekezik az aggteleki s gömörtornai ifjuság, hogy zene mellett búján túladjon, nem is szükséges emlitenem.

Még a következő idomokat vevők szemügyre: a *barlang fejedelmét*, a *mészárszéket*, a *nagy viszhang* helyét, mely után hegyek emelkednek *Mórió* és *Horeb* név alatt, melyekre kivájt lépcsőkön juthatni. Egyszerre az alakok oly száma s változatosságára akadunk,

mely az *Olymp*, vagy *Musák gyülekezeti*hez vagy *Diana t m-plomához* hasonlítottat. Valóban, nem tudja az ember, mit csodáljon inkább. Néhány ezek közül kövel vagy bottal érintve a harangozást utánozza, mi a köcsap belső ürességéből vagy tán jégeczczé tömegüléséből magyarázható. Köcsap, mondám, a jegcsaphoz hasonlósságnál fogva, minthogy csakugyan itt van a legtöbb köcsap.

Egyike ezen kötömegeknek csupa apró jégeczlapokat képez, s minthogy tömege oly nagy és magas, hogy akár hegyormot látszik képezni: *gyémánthegynék* neveztetik.

Miután egy köcsapot emlékülr kérünk, még egy pillantást vetünk Styx vizére, mely halk morajjal a sziklatömeg mögé rejté folyását, hogy lassankint elnémulva, Józsa-főnél, Tornamegye oldalán, $\frac{3}{4}$ óra múlva a hegyből ismét napfényre jőjön, hol állítólag a mintegy 2 mérföldnyi hosszú barlangnak vége volna. Egyébránt a barlang hossza az elutazónak kézbesített félívnyi emléklap szerint, melyen a barlang részleteinek nevei följegyezvék — 4194 ölnyi, míg a híres adelsbergi Krainban csak 2500 ölnyi. Az elenyésző folyó nyomait nem követhetvén, visszatérünk ugyan, azon az uton. Azonban több új részletekre figyelmeztettek gondos vezetőink. Így érdekes a Styxnek vizesését látni, mely sziklák közé szorulva, mintegy $1\frac{1}{2}$ ölnyi magasságról zuhatagot képez és maga alatt egész medenczéket váj ki.

Említendő még a *viaszutcza*, mely parquettekhez hasonlít, a *gyapjuzsák*, a *szal mnaoldal*, a *huszár*, s a *kozák*.

Itt hangzott a kérdés: ki akar a paradicsomba jutni? — Mire mind ösztönszerűleg fölkiáltott: én, én! De egy roppant szikla mintegy marhatüdő lóg alá, s őrizni látszik annak bejárását, úgy hogy csak nagyon meghajolva lehet a bemenethez jutni. S ime ez akadály visszariasztá mind — kettőt kivéve, s megfosztá a paradicsom élveitől. Istenem! gondolám, mily közel vagyunk gyakran célunkhoz s egyetlen leküzdhető akadálytól visszariadnak — a gyenge lelkűek! Csak igaz az Üdvözítő mondata: sok a hivatalos, de kevés a választott! —

A nagy tüdő alatt tehát meggörbedve jutánk a *paradicsom pitvarába*, hol kiegyenesedvén, tüdünk szabadabban liheghetett. Azonban csak új akadályra akadánk. Egy alig $2\frac{1}{2}$ láb átmérőjű lyuk előtt állánk. „Ide kell bemászni,“ lőn a jelszó. S ime mint kéményseprők 4—5 ölnyre csuszánk négykézláb e fölfelé menő tekervényes lyukon, s fáradságunk jutalmazva lőn. A természet mész-képleteiben itt remekelt. Csodaszerű hasonlatosságokat látánk ismét alabastrom tisztaságu fénnyel, melyeknek önként vallásos neveket sug a természet alkotója iránti kegyelet. Itt *Abel* sirját láthatod, nem igen erőtetett képzelődéssel, ott *Kain* alakját pillantod meg a sulyokkal, amott egy romba dült *orgona* sipjait bámulhatod egymásra halmozva, míg ismét *Ádám bocskorának* ott hagyott *nyomába* léphetsz. Nem messzire egy egész sereg óriási csapok között *Ádám s Eva* alakjára ismersz, mint állnak a *tiltott fa* lombjai alatt. A *vöröstorony* alakját az apró szentek sorai környezik, másutt hegyormok emelkednek, melyeken kálváriászzerűleg elszórvák a különféle alakok, melyeken ismét a hasadt harang hangjait utánozhatod.

Mindez a fáklyák világa mellett, főkép a sötét távolból, oly látványt nyújt, mit halandónak képzelni sem lehet, leírni annál kevésbbé. Azt látni kell, hogy a természet nagyszerű, és soha szünni nem tudó működéséről némi fogalmad legyen! Ily érzelmek árjától kísérve ismét kicsúsztunk inkább, mint kimentünk a paradicsomból, s mint midőn a kigyó rejtekéből előjő, a napon süt-kérezni, úgy siettünk mi is a társaság többi tagjai után a napfényre, melyet mintegy öt óra folyásig nélkülöztünk, a folytonos járás, és sietés szülte izzadságtól ázó ruhánkat szárítandók s az előttünk elterülő gypszyenyegen megpihenendők, majd fáradalmainkat egy kis fris vajás-kenyér, és tejjel enyhítendők, a vendéglőbe visszatértünk s onnan Tornalyára ismét visszamentünk, utunkat Murány felé folytatandók.

Azonban *Harkács*, *Licze*, *Süvete* helységeken keresztül menvén, ez utóbbiban a lakóknak nagy részét köny és buba merülve látók, mert sz. István ünnepe nekik ezidén tűzveszélylyel végződött. Sok ház, és templomjuk is lángok martaléka lőn, melyeknek füstös és kormos falai már messziről valának láthatók. Szép hegy-lánczolatai mögé a nap végső sugarai is elrejtöztek már, midőn *Jolsvára* értünk. Ez csinos és rendesen épült mezőváros. Kitünőbb épületei: a piacz közepén szabadon álló kath. sz. egyház, mely a váci székesegyház mintájára akart épülni. Külseje azon-